

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi için Teknik Yardım

Proje Referans No: NEAR/ANK/2021/EA-RP/0070
Sözleşme No: TR2017/RL/02/A3-01/001

Faaliyet 4.1

Hassas Koşullar Altındaki Çocukların Tespitine Yönelik Değerlendirme Aracı Geliştirilmesi

Çevrimiçi Çalıştay Raporu

Ocak
2024

WEglobal

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

1. GİRİŞ

Hassas koşullar altındaki çocukların karşı karşıya olduğu biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimi engelleyici risklerin tespit edilmesi ve izlenmesi çocukların çeşitli korunma hizmetlerinden yararlanabilmesi ve önleyici çocuk koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi açısından temel konulardan biridir. Türkiye’de Çocuk Haklarının Desteklenmesi Projesi kapsamında devam eden 4.1 kodlu “Hassas koşullar altındaki çocukların belirlenmesine ilişkin yöntem geliştirilmesi” faaliyeti kapsamında devam eden bu çalışmayla çocukların karşı karşıya olduğu risklerin değerlendirilmesinde kullanılabilir araçların geliştirilmesine yönelik önemli bir aşamanın gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Bu doğrultuda, uygulama ortamında çocuklara ilişkin risk değerlendirmeleri yapan uzmanların kendilerine en iyi şekilde fayda ve kanıt sağlayacak araçlardan yararlanmalarını sağlamak ilgili faaliyetin temel amaçları arasındadır.

Bu raporda söz konusu 4.1 kodlu faaliyet kapsamında önceki aşamalarda yürütölen masabaşı incelemeleri, saha ziyaretlerinden elde edilen bulgular ve diğer kaynaklar doğrultusunda hazırlanan risk değerlendirme araçlarının uzman görüşlerine sunulmasıyla elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Uzmanların görüşlerinden yararlanabilmek amacıyla Çevrimiçi Doğrulama çalıştayları gerçekleştirilmiş ve belirli bir program dahilinde risk değerlendirmelerine ilişkin sistematik incelemeler yapılmıştır. Aşağıda söz konusu çalıştayların amaçları, kapsamı, uygulama süreci ve sonuçlarına ilişkin açıklamalara yer verilmektedir. Elde edilen sonuçlar hassas koşullar altındaki çocukların tespitine yönelik risk değerlendirmelerinde uygulama ortamında kullanılacak değerlendirme araçlarının tasarımının geliştirilmesinde rol sahibi olacaktır.

2. ÇEVİRİMİÇİ DOĞRULAMA ÇALIŞTAYLARI

2.1. Çalıştayların Amaç ve Kapsamı

Çevrimiçi çalıştaylar 4.1 kodlu faaliyet kapsamında geliştirilen taslak risk değerlendirme araçlarının sahada çocuklarla çalışan meslek elemanlarının görüşlerine sunulması amacıyla planlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 29-30-31 Ocak 2024 tarihlerinde olmak üzere üç çevrimiçi çalıştay düzenlenmiştir. Farklı illerden meslek elemanlarının katkısından yararlanabilmek, zaman ve emek yönetimini en etkili şekilde gerçekleştirebilmek için çalıştayların çevrimiçi yapılması uygun görölmüştür.

Çalıştaylarda uzman görüşlerine sunulan risk değerlendirme araçları uygulayıcıların uygulama ortamındaki beklentilerine uygun olarak niteliksel ve niceliksel değerlendirmeleri gerçekleştirmeye odaklanan araçlar olarak hazırlanmıştır. Niteliksel risk değerlendirme araçlarının risk değerlendirmelerine ilişkin gözlemsel bilgi ve tespitleri rapor etme konusunda meslek elemanlarına yol gösterici olması amaçlanmıştır. Niceliksel değerlendirme aracı ise çocuklara ilişkin tespit edilen risklerin düzeyini ve hangi risk alanlarında yoğunlaştığını

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

belirlemek üzere yapısal form olarak tasarlanmıştır. Söz konusu araçların geliştirme sürecinin tamamlanmasında çalıştaylarda sunulacak uzman görüşlerinin önemli katkı sağlayacağı öngörülmüştür.

Çevrimiçi çalıştaylara farklı illerden olmak üzere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kuruluşlarda görev yapan 45 meslek elemanı katılım göstermiştir. Çalıştay sürecinin yönetilmesinde bakanlık temsilcileri, proje teknik destek ekibi ve proje uzmanları Doç. Dr. Melike Tekinal, Doç. Dr. Nurullah Çalış ve SHU Aslı Saban görev almıştır. Çalıştay katılımcılarına ilişkin genel bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Çalıştay Katılımcılarının İllere Göre Dağılımı

İl	Katılımcı Sayısı	İl	Katılımcı Sayısı
Adana	3	Kocaeli	3
Ankara	3	Manisa	2
Bolu	2	Mersin	2
Bursa	1	Ordu	2
Gaziantep	4	Osmaniye	2
Hatay	2	Şanlıurfa	5
İstanbul	4	Şırnak	2
İzmir	5	Trabzon	1
Kırıkkale	2		
		TOPLAM	45

2.2. Çalıştayların Uygulama Süreci

Çalıştay hazırlık sürecinde, Faydalanıcı tarafından katılımcıların belirlenmesi, proje uzmanları tarafından çalıştay programının oluşturulması, proje destek ekibi tarafından teknik altyapının hazırlanması çalışmaları yürütülmüştür. Katılımcıların belirlenmesinin ardından hazırlanmış olan taslak risk değerlendirme araçları katılımcılarla önceden paylaşılmış ve inceleme fırsatı sunulmuştur.

Çevrimiçi çalıştaylar görevli proje uzmanlarının moderatörlüğünde ve proje destek ekibinin organizasyonu ile Zoom uygulaması üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalıştayın organize edilmesi aşamasında katılımcılar kendileri

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

için belirlenen günde çalıştaya katılmak üzere üç gruba ayrılmışlardır. Dolayısıyla çalıştayın gerçekteşirildiği üç günlük süreçte ortak bir program yürütölerek farklı katılımcılarla sürecin tekrar edilmesi sağlanmıştır. Söz konusu çalıştaya ilişkin günlük program řu şekilde uygulanmıştır.

Çevrimiçi Doğrulama Çalıştayı Programı

10.00- 10.15	Proje Tanıtımı, Faaliyet 4.1 Hakkında Bilgilendirme, Çalıştayın amacının açıklanması 1. Amaç: Risk Değerlendirme Yapısal Formu için uzman görüşü alınması 2. Amaç: Taslak Risk Değerlendirme Formları için uzman görüşü alınması
10.15-10.45	Birinci Bölüm Yapısal risk değerlendirme formu için çevrimiçi uzman görüşü alınması (Çevrimiçi form aracılığıyla bireysel değerlendirmelerin alınması)
10.45- 11.30	İkinci Bölüm Risk Değerlendirme Aracına İlişkin Küçük Grup Çalışmaları Katılımcılar üç gruba ayrılarak risk değerlendirme aracı hakkında yönergeler dahilinde çalışarak görüş ve önerilerini maddeler halinde somutlaştırarak belirtecektir. <ul style="list-style-type: none">- Risklere ilişkin kapsayıcılık- Açık ve anlaşılır olma- Uygulanabilirlik- Biçimsel özellikler- Gelişim özelliklerine uygunluk- Uzman görüşünü yansıtma- Uygulama şekli
11.30-11.45	Küçük Grupların Önerilerinin Paylaşılması ve Geri Bildirimlerin Alınması
11.45-12.00	Değerlendirme ve Kapanış

Çalıştaylar belirlenen tarihlerde söz konusu programa uygun olarak farklı katılımcı gruplarıyla tekrar edilmiştir. Böylece daha fazla uzman görüşü elde etmeye yönelik bir çalışma süreci yürütölmüştür. Çalıştayların uygulama sürecine ilişkin detaylı bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Risk Değerlendirme Araçlarına İlişkin Uzman Görüşlerinin Alınması

Çalıştay oturumunun başlatılmasının ardından projede görevli uzmanlar kısaca projenin ve ilgili faaliyetin genel amaçları ile hassas koşullar altındaki çocukların tespit edilmesine yönelik yöntem geliştirilmesi amacıyla yürütölen daha önceki çalışmalar hakkında bilgilendirme yapmıştır. Daha sonra hazırlanan **Yapısal Risk**

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Değerlendirme Formu'nun uzman görüşlerine açılması için yönergeler paylaşılmıştır. Bu kapsamda, çocukların karşı karşıya oldukları riskleri tanımlayan maddelerin uygunluğunun değerlendirilmesinin önemli olacağı vurgulanmıştır. Bu çalışmanın riskleri tanımlama ve derecelendirme amacıyla yapılacak çalışmanın ilk aşamasını oluşturan **kapsam geçerliliğini belirleme** konusunda gerçekleştirildiği açıklanmıştır.

Yapısal Risk Değerlendirme Formu kapsamında uzmanlar tarafından uygunluğu değerlendirilmesi istenen tüm maddeleri kapsayan ve daha önceden oluşturulmuş olan online anket formu çalıştay oturumu esnasında katılımcılarla paylaşılmış ve formun belirlenen süre (yaklaşık 30 dk.) içerisinde doldurulması istenmiştir. Katılımcılar yapısal form içerisinde riskleri belirlemeye yönelik olarak hazırlanan maddelerin riski belirleme konusundaki uygunluğunu "*Uygun değil*", "*Düzeltilmeli*" veya "*Uygun*" seçeneklerinden birini işaretleyerek doldurmuşlardır. Böylece katılımcı geribildirimlerine dayalı olarak yapılacak analiz çalışmalarında hangi maddelerin risk değerlendirmelerinde etkin olacağına ilişkin sonraki çalışma aşaması için veri toplanmıştır.

Yapısal forma ilişkin görüşlerin alınmasının ardından meslek elemanlarının uygulama ortamında çocukları etkileyen riskleri belirlemede gözlem ve deneyime dayalı olarak yapacakları değerlendirmelerde onlara rehberlik edecek araçların uzman görüşüne sunulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, söz konusu araçlara ilişkin oluşturulan taslakların uzmanların görüşlerine sunulması geribildirimlerin alınması amaçlanmıştır.

Bu amaçla çalıştay katılımcılardan Zoom üzerinde grup odalarına ayrılarak (yaklaşık 5 kişi) küçük grup çalışmaları yoluyla söz konusu araçları grup içinde incelemeleri, tartışmaları ve önerilerini paylaşmaları istenmiştir. Küçük grup oturumları başlatılmadan önce görüş istenen risk değerlendirme araçları hakkında bilgilendirme yapılmıştır. **Yaş Gruplarına Yönelik Genel Risk Değerlendirme Araçları, Sokakta Risk Altında Bulunan Çocuklara Yönelik Risk Değerlendirme Aracı, Okulda Risk Altında Bulunan Çocuklara Yönelik Risk Değerlendirme Aracı, Risk Altında Bulunan Çocukların İzlenmesine Yönelik Değerlendirme Aracı ve Ebeveyn Kaybı Yaşamış Çocuklara Yönelik Risk Değerlendirme Aracı** olmak üzere tüm araç setine ilişkin görüşlerin önemli olacağı belirtilmiştir.

Küçük grup oturumları başlatılarak her bir grubun söz konusu değerlendirme araçlarının sahada uygulanabilirliği, kapsam ve içerik olarak uygun olup olmadığı ve geliştirilebilir yönleri hakkında fikirlerini ve görüşlerini yansıtmaları istenmiştir. Çalıştayın zaman programı dahilinde yürütölen küçük grup oturumlarının ardından yapılan genel oturumda her bir küçük grupta ele alınan görüş ve önerilerin sunulmasıyla bir günlük çalıştay süreci sonlandırılmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

2.3. Çalıştaylarda Ortaya Konulan Görüş ve Öneriler

Üç gün boyunca farklı katılımcılarla tekrarlanan ve toplamda dokuz farklı grup çalışması yürütölen çalıştay sürecinin sonunda kayda alınan tüm görüş ve öneriler derlenerek incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Katılımcılar genel itibarıyla hazırlanan risk değerlendirme araçlarının uygulama ortamında meslek elemanlarına yol rehberlik etme konusunda işlevsel olabileceğini değerlendirmişlerdir. Özellikle mesleki arkaplanı ve mesleki deneyimi bakımından yapılandırılmış araçlara daha fazla ihtiyaç duyabilecek meslek elemanları için kapsamlı şekilde risk değerlendirmesi yapabilmek ve sosyal inceleme süreçlerinde yararlanılabilecek bir kılavuza sahip olmak bakımından bu formların faydalı olacağına değinilmiştir.

Katılımcıların sunduğu geribildirimler genel anlamda hazırlanan formların oldukça kapsamlı olduğu yönünde olmuştur. Bu yönüyle formlarda yer alan maddelerin riskleri belirleme konusunda uygun ve nitelikli olduğuna değinilmiştir. Bu bakımdan formlarda önemli bir değışiklik ihtiyacı görölmediğine ve içeriğinde yer alan bazı maddelerdeki ifadelerin değıştirilebileceği yönünde genel öneriler sunulmuştur.

"Hazırlanan form oldukça kapsamlı ve geniş olmuş. Benim çok ekleyebileceğim birşey yok."

"Sorular gayet kaliteli iyi olmuş."

"Formda bazı ifadeler değıştirilebilir, onun dışında form oldukça kapsamlı ve detaylı hazırlanmış uzmanların gözünden bakılıp hazırlandığı belli."

Değerlendirme formlarına ilişkin olarak katılımcıların vurguladığı en temel husus formların uygulama ortamında kullanılabilirliğinin denetlenmesidir. Bu doğrultuda, katılımcılar formların geniş kapsamlı olması dolayısıyla alanda formları baştan sona uygulamanın zaman alıcı olacağına değinmişlerdir. Bu durumun formların uygulanabilirliğini düşüreceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla katılımcıların bir kısmı formların kısaltılması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

"Hazırlanan form oldukça detaylı ve uzun bu nedenle sahada uygulanma hususunda hemfikir olamıyorum. Soruların ve formların kısaltılması gerekiyor."

"Form çok detaylı ve zaman alıcı. Bazı sorular sahada çocuklara ve ailelere birebir uygulanacak gibi değil. Sadece yol gösterici ve rehber olacak şekilde."

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

"Sorular gayet kaliteli iyi olmuş. Lakin, sahada birebir uygulanabilecek şekilde değil. Kısaltılması ve soruların azaltılması gerekiyor. Sahada zaman yönetimini o yüzden yapamayız."

Risk değerlendirme formlarına ilişkin temel geribildirimlerin yanı sıra alıştay sürecinde yürütölen grup çalışmalarında ortaya çıkan diğer görüşler ve öneriler řu şekilde belirtilmiştir:

- Ailenin yararlandığı sosyal yardımlar hakkında bilgi alınması
- Çocuğun yaşadığı çevre hakkında sosyo-ekonomik özellikler, madde satıcılığı gibi durumlar hakkında risklere değinen maddelere yer verilmesi
- Yaşanılan hanenin çocuğa ve aileye uygunluğunun belirlenmesinde kültürel faktörlerin göz önüne alınması
- Maddelerdeki ifadelerin bölgesel farklılıkları göz önüne alması, kültürel arkaplana duyarlı şekilde maddelere sahip olması
- Gıda ve beslenme dışındaki ihtiyaçları için de hırsızlık ve yan kesicilik yapabileceklerinin eklenmesi,
- Evden kaçma eğilimlerinin eklenmesi
- Mahremiyet eğitiminin ailesi tarafından verilip verilmemesi
- Ruhsal engel kısmının eklenmesi
- Mevsimlik tarım işçiliği yapan aileler ile ilgili soruların eklenmesi

Çalıştaylar neticesinde uzmanlardan alınan geribildirimlere ilişkin değerlendirmeler aşağıda sonuç bölümünde sunulmuştur.

3. SONUÇ

4.1 kodlu "Hassas koşullar altındaki çocukların belirlenmesine ilişkin yöntem geliştirilmesi" faaliyeti kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmayla çocukların karşı karşıya olduğu risklerin değerlendirilmesinde kullanılabilecek araçların uzman görüşlerine sunulmasıyla elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Çalışma kapsamında üç güren süreyle toplamda altı oturum ve dokuz küçük grup çalışmasının yapıldığı çevrimiçi çalıştaylar gerçekleştirilmiştir. alıştaylara Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı bünyesinde görev yapan 45 meslek elemanı katılarak söz konusu değerlendirme araçlarına yönelik görüş ve önerilerini aktarmıştır.

alıştay oturumlarında farklı yaş gruplarındaki ve spesifik risk koşullarında bulunan çocuklara yönelik risk değerlendirme/gözlem araçlarının yanı sıra risklerin düzeyini tespit etmeye yönelik yapısal risk değerlendirme aracına ait aracına ait online formun incelenmesi sağlanmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Ortaya çıkan görüş ve öneriler doğrultusunda söz konusu risk değerlendirme araçlarında minör düzeyde değişiklik/revizyon ihtiyacı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda formlarda yer alan maddeler gözden geçirilerek söz konusu geribildirimlere uygun düzenlemelerin yapılması sağlanacaktır. Bunun yanı sıra gözleme dayalı formların uygulama ortamında uzmanlara rehberlik edici bir yönelim sergilemesi bakımından kapsamlı olmasına yönelik amacın uzmanlarca teyit edilmiş olduğu söylenebilir. Bu formların kapsamlı ve uzun bir içeriğe sahip olmasının uygulama ortamında formun çocuklarla ve ailelerle görüşme süreçlerinde kullanılmasını güçleştirebileceği yönündeki görüşler anlaşılabilir sonuçlar olarak görülmektedir. Bu noktada, formların kullanımına ilişkin hazırlanacak el kitabının önemi ortaya çıkmaktadır. Araçların uzmanlara bütüncül risk değerlendirmeleri konusunda ne şekilde destek olabileceğine ilişkin açıklama ve bilgilendirmelere sonraki aşamada hazırlanacak olan el kitabında yer verilecektir. Formlarda yer alan tüm bölümlerin ve maddelerin her durumda baştan sona çocuğa veya ailelere soru olarak yöneltilmesi gerekli görülmeyecektir. Dolayısıyla formların kısaltılmasına yönelik olarak belirtilen hususlar takip eden aşamada göz önünde bulundurularak mümkün olduğuca gerçekleştirilmeye çalışılacaktır. Ancak formların bütünlüğünün ve kapsamlılığının büyük ölçüde korunması gerektiği değerlendirilmektedir.

Uzmanların geribildirimlerinde ortaya çıktığı üzere kapsamlı risk değerlendirmesi içeren ve uzun bir madde listesini barındıran formların kısa olması uygulama ortamında daha pratik bir değerlendirme süreci yürütmeye önemlidir. Bu noktada, çocukların risklerini değerlendirme ve risk düzeylerini tespit etme amacını taşıyan yapısal formun devreye gireceği söylenebilir. Uzmanlardan kapsam geçerliliği açısından görüş alınan yapısal formun maddelerine ilişkin takip eden aşamada yapılacak analizler doğrultusunda riskleri değerlendirmeye yönelik bir kısa form oluşturulması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla çalıştay süreçlerinde uzmanların değinmiş olduğu bu hususun da yerine getirilmiş olacağı öngörülmektedir. Böylece alanda çocuklarla çalışan uygulayıcılar için hem niteliksel hem de niceliksel boyutta amaca ve vakaya uygun değerlendirme araçları yelpazesi oluşturulmak amaçlanmaktadır.

"Bu belge Avrupa Birliği mali desteği ile oluşturulmuştur. Bu yayının iğeriğinden yalnızca WEglobal liderliğindeki konsorsiyum sorumludur ve hiğbir şekilde Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmemaktadır."